

Marlo's Chronyke

Stichting

Heemkunde Markelo

Jaargang 6

Nummer 2

Oktober 2003

Marclo's Chronyke

Uitgave van de Stichting Heemkunde Markelo

Inhoud

Van de redactie	1
Wachtmeester Beunk vertelt verder	1
De posterijen vroeger en nu	8
Hoe het kadaster tot stand is gekomen	15
Tijdrekening en kalenders	18
Geschiedenis van een boerderij (erve Boeldinck)	24
55 jaar terug in de tijd	34
Oud nieuws	38
Nu en...vroeger (in foto's)	39
Stichting foto en krant	40

Redactieleden

Mw. W. Roodhorst, Pr.Irenestraat 13, 7475 BW Markelo,
Tel. 363795

Mw. G. Stokreef-Braakman, Larenseweg 2, 7475 PW Markelo,
tel. 363009

J. G. Hidders, Rijssenseweg 12b, 7475 VB Markelo, tel. 361833

G.J.Leferink, Tolweg 57, 7475 BH Markelo, tel. 361890

W. Schreurs, Tolweg 27, 7475 BG Markelo,tel. 361814

Stichting Heemkunde Markelo. Internet: <http://go.to/markelo>
Secretariaat: A. H. Vedders, Blauwe Torenstraat 33, 7241 BD
Lochem. E-mail: antonvedders@hetnet.nl

Van de redactie.

Dit nummer bevat het laatste gedeelte van het interview met de heer Beunk over zijn belevenissen in de tweede wereldoorlog. Toevallig hoorden we dat hij dit jaar 60 jaar getrouwd is en dus laten we u deze foto van zijn huwelijk zien.

Wachtmeester Beunk vertelt verder over de tweede wereldoorlog

In voorgaande nummers vertelde de heer Beunk o.a. over het opblazen van de sluis bij Eefde, de wapendroppings en de verstreking van valse persoonsbewijzen. Dit laatste verhaal gaat over zijn arrestatie, de hulp aan piloten en onderduikers, de executie van een ondergedoken SS-er en de bevrijding.

Pilotenhulp.

In de nacht van 23 op 24 september 1944 stortte bij Lochem een Lancaster bommenwerper neer. De bomrichter, Bill Rupert uit Canada, maakte een veilige landing aan zijn parachute op de Markelose berg. Hij vond direct een goed onderkomen bij Proem'n Dientje (familie G.H.Roelvink).

De volgende dag kreeg ik een seintje dat Bill naar Buisweerd gebracht moest worden. Om te voorkomen dat hij als geallieerd vlieger herkend zou worden, moest hij burgerkleden dragen.

Dokter Wanrooy had mij hiervoor een pak ter beschikking gesteld.

Bij de familie Roelvink gekomen trof ik moeder de vrouw aan met drie ondergedoken studenten, die aan de praat waren met Bill. Bill werd verzocht zijn uniform uit en het pak van dokter Wanrooy aan te trekken. Bij het omkleden zag Proem'n Dientje dat de man slechts een klein onderbroekje (slijpje) droeg, waarop ze zei: "Den kjal hef ginne onderbokse an" en naar de kast liep om daar een lange onderbroek uit te halen. Die werd onder protest, maar op aandringen van de anderen, door Bill aangetrokken. Vervolgens heb ik hem achter op de fiets naar Buisweerd gebracht.

Over het verdere transport van de piloten werd, uit veiligheids-overwegingen, nooit gesproken en ook niet over waar ze dan werden ondergebracht.

Arrestatie onderduiker in Markelosebroek.

Als politiemensen hielden we ons zo weinig mogelijk bezig met de opsporing of arrestatie van onderduikers. We probeerden zelfs, als daar de mogelijkheid voor was, de mensen nog tijdig te waarschuwen. Helaas was die mogelijkheid er niet altijd. Zo werd een onderduiker, die zich in een kippenhok in Markelosebroek bevond, door Lochemse SA-mensen gearresteerd. Zelf was ik er niet bij betrokken. Waar de informatie weg kwam is

De namaaksleutel die gebruikt is bij de overval op het distributiebureau

mij niet bekend, maar het bleek dat ze precies op de hoogte waren waar de onderduiker zich bevond.

Mijn collega en ik kregen de opdracht hem naar kamp Amersfoort te brengen. Daar aangekomen moesten wij ons melden bij de zgn. "Schreibstube". Achter de balie stonden een hele rij bureaus met mensen van de Sicherheitsdienst.

Bij de balie handelde mijn collega (oudste in rang), die de papieren betreffende de arrestant bij zich had, de zaak af. Ondertussen liep ik iets verder en kwam in de buurt van een arrestant, gekleed in het uniform van het Nederlandse leger, die op dat moment werd verhoord en doorsloeg. Het werd mij duidelijk dat hij vertelde hoe de onderduikers in de omgeving van Enschede aan distributiebonnen kwamen via een distributiecentrale.

Na de aflevering van de arrestant ben ik zo snel mogelijk naar Markelo gereisd en heb Schipper in Holten gewaarschuwd. Hij was op de hoogte van de organisatie en heeft de mensen in Enschede getipt. Dat had tot gevolg dat bij invallen kort daarna niets gevonden werd.

April-Meistaking 1943.

Door de nederlaag bij Stalingrad en de geleden verliezen daar, moesten de Duitsers steeds meer mannen aan hun oorlogsindustrie onttrekken, om nieuwe legereenheden te formeren. Ze wilden de lege arbeidsplaatsen opvullen door de Nederlandse militairen weer in krijgsgevangenschap te laten terugkeren. Dit leidde met name in oostelijk Nederland tot stakingen. Ook in Markelo was dit het geval. Bij de zuivelfabriek werden de wagens met de aangevoerde melkbussen voor het bordes weggeduwd door met name Nijenhuis en Kamp en werden de melkboeren opgeroepen te gaan staken. Dit kwam bij de politie aan als een donderslag bij heldere hemel, zeker voor onze groepscommandant Tay, die eerst helemaal niet op de hoogte was. Het telefoongesprek van het Polizeistandgericht van de SS te Hengelo werd door mij aangenomen omdat Tay geen Duits sprak. Op zijn vraag wat er aan de hand was, antwoordde ik dat het mij

niet helemaal duidelijk was maar dat er nog een brief zou volgen en hij die beter kon afwachten.

Dit om maar tijd te rekken, want naar mij bleek was het reeds bekend dat Nijenhuis en Kamp de belangrijkste actievoerders waren en gearresteerd moesten worden. Dat stond later ook in de brief en dat ze na hun arrestatie met een ‘kladje’ erbij naar Hengelo moesten worden overgebracht. Ze zouden daar ongetwijfeld geliquideerd worden.

Na aankomst van de brief gaf Tay mij opdracht de beide personen op te halen. Ik heb toen met het pistool in de hand hem weten te overtuigen dat hij beiden na hun arrestatie weer los moest laten en niet naar Hengelo sturen. Dit onder het mom dat het voor ons beiden als politiemensen nog grote gevolgen kon hebben als hij ze niet vrij zou laten en dat als hij weigerde ik het zelf zou doen om daarna te verdwijnen. Hij beloofde dit en heeft zich daar ook aan gehouden.

Toen ik hem na de oorlog in het Huis van Bewaring in Almelo moest verhoren, ik was rechercheur voor de Politieke Recherche Afdeling (PRA), wees hij mij hier nog op.

Kraak kluis gemeentehuis Markelo.

Door de toename van het aantal onderduikers ontstond er steeds meer behoefte aan distributiebonnen om hen van voedsel te kunnen voorzien. Evenals andere knokploegen in het land probeerde die van Holten/Markelo zich actief in te zetten om deze, zo begeerde, bonkaarten in handen te krijgen. In Markelo was de distributiedienst op het gemeentehuis gevestigd. Hoewel het personeel wel wilde meewerken om wat extra bonnen te verkrijgen, waren de administratieve mogelijkheden uiterst beperkt. Er werd dan ook besloten om de kluis leeg te roven. De kluis in het gemeentehuis in Markelo werd niet permanent bewaakt, aangezien hij brand- en inbraakvrij was verklaard. Dit hield in dat wij van de politie de kluis moesten bewaken zolang deze open was. Tussen de middag en 's avonds ging de sleutel in een dichte

envelop, die werd getekend door een van de ambtenaren. Tussen de middag bleef die envelop in mijn bezit en de reservesleutels

Tijdens een fototentoonstelling in Eungs Schöppe over de periode 1940-1945 bekijkt de heer Beunk nogeens de namaak sleutel die bij de overval gebruikt werd.

in een verzegelde envelop bewaarde, om vervolgens 's morgens de sleutel weer terug te ontvangen.

Door een afspraak te maken met de gemeenteambtenaar, Dollekamp, kon ik de sleutel tussen de middag uit de envelop halen om deze door een ondergedoken instrumentmaker van de PTT (Frans Wickel uit Leiderdorp) van een deurhensel na te laten maken. Doordat ik vrije toegang had op het gemeentehuis omdat zich daar ook de cellen bevonden, kon ik vooraf de sleutel proberen en deze werkte perfect. Ik heb de sleutel overhandigd aan de jongens van de verzetploeg met de woorden: "Jongens jullie kunnen je gang gaan".

Dit gebeurde in de nacht van 4 op 5 februari 1944. De groep verzamelde zich bij dokter Wanrooy, om zich vervolgens naar

het gemeentehuis te begeven. Een deel van de groep sloot de daar aanwezige luchtwacht op en de rest maakte het bevolkingsregister en de distributiebescheiden buit. Deze werden naar Diekjan in het Markelosebroek getransporteerd. Het bevolkingsregister werd in de fornuispot verbrand en het distributiemateriaal werd overgebracht naar villa Liduina in Zenderen. Van daar werden ze verder verdeeld over het land. De buit bedroeg maar liefst 3615 bonkaarten, 130 toeslagkaarten en 10.649 rantsoenen. De tabakskarten had men vergeten mee te nemen.

Toen ik de volgende morgen bij het onderzoek werd ingeschakeld heb ik er daarvan nog enkele achterover kunnen drukken, zodat ze toch nog in goede handen kwamen.

Men heeft toen niet ontdekt hoe de kraak met een valse sleutel heeft kunnen gebeuren. Immers alleen de groepscommandant, die ook nog NSB'er was had de beschikking over de sleutel.

Vlees voor de ondergrondse.

Omdat er bij Buisweerd soms wel dertig onderduikers waren ondergebracht, moest er voldoende vlees komen. Er werd mij gevraagd of ik voor een koe kon zorgen, die dan daar geslacht zou worden. Ik heb toen een boer benaderd of het goed was dat bij hem 's nachts een pink (jonge koe) uit het weiland werd gestolen. Hij moest dan de volgende morgen bij mij op het bureau aangifte doen van die diefstal, ik zou daarvan proces-verbaal opmaken en hij kon het betreffende dier dan laten afschrijven bij de plaatselijke bureauhouder.

Met een paar mensen hebben we 's nachts de pink opgehaald, omdat ik geen verstand had van de omgang met dieren. Toen we ermee bij Buisweerd arriveerden stond de slachter al klaar, die kwam tot de conclusie dat hij wel een betere slachtkoe had en er werd toen eerst geruild. Om te voorkomen dat er verder onderzoek naar de diefstal zou plaatsvinden, maakten we voetafdrukken met Duitse laarzen op de plaats van de diefstal.

Met een paar van de controleurs van de PBH (Plaatselijke Bureau Houders) viel ook goed te overleggen om aan eten te

komen voor de onderduikers, n.l. Hofmeijer en Vennebekken uit Stokkum.

Liquidatie.

In september 1944 meldde zich een gewapende SS'er in uniform bij de ondergrondse, hij wilde onderduiken en voor ons gaan werken. Al spoedig bleek het om een Rijksduitser te gaan. Hij werd op leugens betrapt en bleek bovendien contacten te hebben met de SD.

Uiteindelijk werd besloten hem te liquideren op de Borkeld. Wie dit heeft gedaan en hoe daar wil ik niet over praten. Wij hebben een eed afgelegd dat hierover niet wordt gesproken.

Bij een andere liquidatie op de Borkeld was ik niet betrokken.

De arrestatie.

Op woensdag 1 november 1944 (Dankdag voor het gewas) werd de boerderij van Keuterman op de Borkeld omsingeld door een tiental SD'ers en werden een aantal onderduikers, waaronder enkele joden, gevangene genomen. Via de boerderij van Ebbe-kink reed men naar dokter Romein, die het geluk had dat hij niet thuis was en daarna werd ik gearresteerd.

Terugkomst burgemeester Mr.A.P.Korthals Altes op 10 april 1945. Staande op de stoep van het gemeentehuis, geflankeerd door leden van de ondergrondse strijdkrachten, spreekt hij de bevolking toe.

We werden naar Deventer, naar de Assenstraat, gebracht waar de SD was gehuisvest. Na een verblijf van 4 à 5 weken in Deventer werd ik overgeplaatst naar de Kruisberg bij Doetinchem. Mijn celgenoot Fritjes werd een paar dagen later, nadat ik was overgeplaatst naar het politiebureau in Wesel, doodgeschoten bij de Woeste Hoeve.

Op het politiebureau in Wesel zaten we met ± 40 mensen, waaronder ook A.Koeslag uit Laren. Daarna heb ik 4 maanden in een strafkamp in de buurt van Recklinghausen gezeten, ben toen gevlucht door tijdens een mars weg te kruipen in een achter een huis staand schuurtje waarin ook een varken was gehuisvest. De bewoners van het huis waren een rechter en twee personen die bij het spoor werkten. Zij hebben mij niet aangegeven, ik denk vooral omdat de geallieerden in aantocht waren. Na acht dagen ben ik in dit huis bevrijd, terwijl de bewoners in de schuilkelder zaten.

Via een vluchtelingenkamp kwam ik weer in Markelo en daar kwam ik op de weg mijn vrouw tegen, wandelend met de kleine in de kinderwagen. Toen ging er wel wat door mij heen.

De posterijen vroeger en nu

Ons woord post is afkomstig van het bij de Romeinen gebruikte woord 'posita'. Een posita was de plaats waar van paard gewisseld werd door degene, die berichten van de overheid door heel het rijk moesten overbrengen. Een soort eerste georganiseerde postdienst die 'cursus publicus' heette, maar uitsluitend gebruikt mocht worden voor de berichten van de overheid.

Met het wegvallen van het Romeinse rijk verdween ook de cursus publicus. Als iemand een brief wilde verzenden moest hij zelf voor een bode zorgen. Deze boden noemden ze gelegen

heidsboden en dit waren meestal voorbijtrekkende reizigers, zoals monniken, kernisgasten en zangers.

De postiljon. In vroegere tijden de brenger van het goede en slechte nieuws

Rond de twaalfde eeuw nam het briefverkeer toe. Er kwam geleidelijk meer structuur in het postwezen. De steden kregen door hun stadsrechten het recht boden te benoemen. Het bleef voorlopig een bijbaan. In de late middeleeuwen kregen deze boden steeds meer een dagtaak aan hun werk. Zo ontstonden vaste bodendiensten, een vaste bode ging op bepaalde dagen een afgesproken traject afleggen.

Het postcomptoor

Zo werd het kantoor genoemd waar de vroegere boden zich nu postmeesters noemden. In 1699 kenden Amsterdam en Haarlem respectievelijk 5 en 6 postcomptoren. Na verloop van tijd werden de postcomptoren opgeheven. Hiervoor kwam een generaalkantoor in de plaats.

In kleine plaatsen en dorpen kwam meestal geen kantoor. Liep de route van de postiljon toevallig door het dorp waar de briefschrijver de post bezorgd wilde hebben dan ging de post met de koetsier mee, die de port zodoende in eigen zak stak.

De eerste postzegel die in Nederland gebruikt werd

Door deze werkwijze bleef het platteland verstoken van postverbindingen. Wie een brief wilde verzenden kon hem ook naar het dichtstbijzijnde kantoor (laten) brengen.

Met de inlijving van ons land bij het Franse keizerrijk in 1810 verdween het zelfstandige Nederlandse postwezen. De Franse regels en wetten gingen hier gelden. Het kantoorhoofd kreeg de titel directeur, bijkantoren noemden ze distributiekantoren en stonden onder leiding van een distributeur. In sommige plaatsen kwamen entrepostkantoren, waar men de post verzamelde voor de dorpen die niet langs de postroute lagen.

Op 12 april 1850 verscheen de postwet in het Staatsblad. Niet langer stonden de inkomsten op de eerste plaats, voortaan lag de nadruk op de dienstverlening. Met deze veranderingen verscheen in 1852 de eerste Nederlandse postzegel van 10 cent met eerstedagstempel.

Het aantal kantoren bleef groeien in de jaren zeventig en tachtig van de 19de eeuw. Bovendien mochten er meer handelingen worden verricht. Voor zover het de op de kantoren aangeboden diensten betrof, verdween daarmee het onderscheid tussen stad en platteland bijna helemaal.

De nieuwe postwet van 1891 vormde door de lagere tarieven een stimulans voor het postverkeer, geen wonder dus dat het aantal hoofdkantoren toenam.

Meer post betekende automatisch een grotere zegelverkoop. Voor de veel voorkomende portbedragen werden aparte zegels uitgegeven. Door deze ontwikkeling verschenen vanaf 1909 in diverse grote steden postzegelautomaten bij de kantoren. In 1913 gaf de post voor de eerste keer bijzondere zegels uit ter gelegenheid van een speciale gebeurtenis, de herdenking van de in 1813 herwonnen nationale onafhankelijkheid.

Brievenbussen uit vroegere tijden

De jaren na 1850 waren een periode van groei en bloei geweest voor de post. Door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog kwam hier een eind aan.

Aan de loketten ontstonden problemen die voor een belangrijk deel het directe gevolg van de mobilisatie waren. Ervaren medewerkers moesten in militaire dienst. De aangewezen vervangers ontbrak het aan ervaring en dit leidde tot klachten van het publiek. Ook bij de telegrafie kampte de PTT met hetzelfde probleem. Het einde van de Eerste Wereldoorlog bracht geen herstel voor de post. De verliezen liepen verder op en er moest bezuinigd worden. Zo werden heel wat hoofdkantoren omgezet in hulpkantoren.

Markelo's eigen postkantoor

In 1893 kocht de gemeente Markelo voor de prijs van f800,- een perceel grond van de Kerk aan de Grotestraat. Een jaar later

*Het postkantoor zoals
het in 1894 gebouwd is.*

bouwde aannemer Jebbink uit Goor in opdracht van de gemeente een zeer groot postkantoor op deze plaats. Bouwkosten f 8190,-. Het pand werd toen verhuurd aan 's Rijks Posterijen, dat jaarlijks f 550,- opbracht.

In 1894 werd het hulppostkantoor opgeheven en de activiteiten overgeplaatst naar het nieuw gebouwde postkantoor.

Een aantal jaren eerder, in 1882, kreeg Markelo z'n lokale telefooncentrale in het gemeentehuis. De internationale telefoonverbinding kwam in 1909.

Het nieuwe postkantoor bevatte naast het kantoor, telefooncentrale en sorteerzaal ook een woongedeelte voor de postdirecteur. Vanaf 1894 hebben er 7 directeurs gewoond. In de jaren vijftig van de vorige eeuw werd het postkantoor bemand door 11 personeelsleden, waaronder zich 8 postbodes bevonden. Het kantoor werd in 1957 afgebroken en hiervoor kwam een kleiner kantoor met een dubbele woning in de plaats. In één woning woont nu nog de laatst benoemde directeur.

Tot 1994 heeft het postkantoor dienst gedaan. Na een kleine verbouwing is er nu een assurantie- en makelaarskantoor gevestigd. Precies 100 jaar heeft Markelo een postkantoor gehad. Het vroegere hulppostkantoor is ondergebracht bij een kantoorboekhandel en draagt de naam postagentschap.

Veranderingen

Zoals het in Markelo met het postwezen ging, verging het in meer kleine plaatsen. PTT-post kreeg een nieuwe structuur, ook de naam veranderde in TGP-post.

Bron: - Het Postkantoor- de geschiedenis van een begrip.

- Markelo - dorpsgeschiedenis

Hoe het kadaster tot stand is gekomen.

U heeft eerder kunnen lezen hoe onze gemeentegrens in 1825 door het Kadaster werd vastgelegd. Dat was het begin van de kadastrering van alle grondeigendom. Alleen percelen die iets opbrachten waren interessant voor onze belastingheffers. Dus openbare wegen en waterlopen werden wel afgebeeld maar niet geregistreerd.

Over de landmeetkundige methode van die opmeting zullen we hier niet uitweiden, maar het was, zeker voor die tijd, heel knap in elkaar gezet.

Omdat Markelo een veel te grote gemeente was om op één kaartblad af te beelden werd er gekozen voor een indeling in zgn. secties. Een logisch, afgerond gedeelte of een buurtschap kreeg een letter toegewezen. Zo ontstonden de secties A, B, C enz. Ook die bleken nog te groot voor één kaart en daarom werd zo'n sectie weer onderverdeeld in kaartbladen. Dat blad werd dan herkend aan een mooi opschrift in de linker of rechter bovenhoek van het blad en zag er zo uit:

De richtlijn voor heel Nederland was: landelijke gebieden afbeelden met schaal 1:2500, steden en dorpen met schaal 1:1250 en onontgonnen terreinen, die van een grote omvang waren zoals bijvoorbeeld de heidevelden in Drente, met schaal 1:5000. Markelo werd grotendeels getekend op schaal 1:2500.

Nu werd er van elk stuk grond bepaald wie de eigenaar was en hoe de grenzen liepen. Degene die zich eigenaar noemde moest

dat aantonen met, als hij die had, papieren of door de verklaring van bureu en bekenden dat hij die grond al sinds heel lange tijd als eigenaar gebruikte. U kunt begrijpen dat dit nog wel eens problemen opriep, maar uiteindelijk werden ze wel opgelost.

Ook de grenzen werden door de eigenaren aangewezen. Dit gebeurde op dezelfde manier als de gemeentegrenzen waren vastgesteld. De eigenaren aan weerszijde van de grens moesten in het terrein komen en dan werd de grens in onderling goedvinden of na overleg bepaald.

Later werden die grenzen dan opgemeten en in kaart gebracht. Elk stuk grond dat een andere bestemming had kreeg een eigen nummer. Dus weiland, hooiland, bouwland, erf enz. kreeg een nummer, omdat per gebruiksoort een andere belastbare opbrengst werd bepaald.

De belastbare opbrengst was de manier waarop de grondbelasting zou worden geheven. Een stuk grond waarop een paar koeien graasden bracht minder op dan een perceel waarop graan werd verbouwd. Met die gegevens werd door de belastingheffers rekening gehouden. Een eigenaar, zeker in de buitengebieden, kreeg dus diverse percelen op naam.

Tegenwoordig is de eigendomsregistratie het belangrijkste aspect en worden eigendommen, die aan elkaar grenzen, meestal met één nummer aangeduid.

In grote boeken, leggers geheten, werden voor elke eigenaar één of, als hij veel percelen bezat, meerdere bladzijden gereserveerd, dit werd een 'artikel' genoemd. Op zo'n artikel werden alle percelen geboekt die aan hem toebehoorden en waarop hij dezelfde rechten kon laten gelden, met daarbij vermeld hoe groot elk perceel was, wat de soort van de eigendom was en hoeveel de belastbare opbrengst per jaar was.

Een voorbeeld laten we op de volgende pagina verkleind zien:

Het vaststellen van de eigenaren, hun verschillende rechten (b.v. volle eigendom, of erfpachter), met eventueel hun aandeel in de eigendom (soms was die verdeeld onder familieleden) nam veel tijd in beslag. Bovendien moest ook nog alles opgemeten worden, in kaart gebracht en daarna de oppervlakte bepaald. Dan volgde nog het vaststellen hoeveel elke grondsoort in bepaalde streken kon opbrengen om zo de belastingheffing zo eerlijk mogelijk te laten verlopen. Al met al nam dit alles voor heel Nederland jaren in beslag zodat pas in 1832 de indienststelling van het Kadaster plaatsvond.

In de jaren tussen het vaststellen van de eigenaren, de opmetingen, het bepalen van de grondbelasting en die indienststelling, wijzigde er zich natuurlijk nogal eens wat. Grond werd verkocht, eigendom werd in erfpacht uitgegeven, mensen overleden en de erfgenamen moesten worden geregistreerd met hun aandeel in de erfenis. Dit vergde ook nog eens nauwkeurige bijhouding van alle gegevens en de aanpassingen in de leggers en op de kaarten.

Na 1832 werd al spoedig de belangrijkheid van het registratiesysteem onderkend. Omdat het jaarlijks bijgehouden werd met de door de gemeenten, die daartoe verplicht gesteld waren, gemelde wijzigingen, bleek het stelsel uitstekend bruikbaar bij verkopen en het vestigen van hypotheek. Het gebruiken van de unieke kadastrale aanduiding voorkwam verwarring en misverstanden. Al snel werd dan ook bij het vestigen van hypotheek de kadastrale aanduiding verplicht gesteld. Van elk stukje grond in Nederland is bij het kadaster de geschiedenis tot 1832 terug te zoeken, zowel v.w.b. de kaartgegevens als wie de eigenaren waren.

Zo groeide dit voor de grondbelasting opgezette systeem uit tot het juridische informatiesysteem dat het nu is.

Doordat in heel Nederland alles op dezelfde wijze wordt geregistreerd zijn de gegevens gemakkelijk voor allerlei doeleinden te gebruiken. Kadastrale gegevens worden onder meer gebruikt bij het maken van plannen in de ruimtelijke ordening, bij herinrichtingsprojecten en door de makelaardij.

Tijdrekening en kalenders

Het gebruik van de namen van de maanden is voor ons de gewoonste zaak van de wereld, we weten niet beter of het is altijd zo geweest. Toch was nog niet zo lang geleden ook nog een andere kalender in zwang: de Heiligenkalender. Veel werkzaamheden op het land werden uitgevoerd op data, die met die kalender verband hielden. Gebruiken overgeleverd uit lang vervlogen tijden.

Hoe zijn we eigenlijk aan de nu gebruikelijke maand-benamingen gekomen en wanneer is de huidige kalender ingevoerd? Om dat te weten te komen gaan we met u terug in onze geschiedenis.

In ons voorjaarsnummer lieten we de eerste 6 maanden van het jaar de revue passeren, nu volgen juli tot en met december.

Juli

Juli in het latijn: Quintilis, quinque = vijf, volgens de oudromeinse kalender de vijfde maand. De naam Julius is ontleend aan Julius Caesar, die in deze maand werd geboren. In Nederland wordt deze maand de *hooimaand* genoemd of *bessenmaand*. In Duitsland heet deze maand Heuert.

De roggebouw of graanoogst is een belangrijke bezigheid op het boerenbedrijf om deze tijd.

20 juli Sint Margriet. Bedenk wel: Als 't regent met Sint Margriet, dan regent het zes weken lang.

Augustus

Augustus in het latijn: sextilis = zesde maand, maar volgens onze tijdrekening de achtste maand. Augustus ontleent zijn naam aan keizer Augustus. Bij ons is augustus de *oogstmaand* of *koornmaand*. Bij onze oosterburen heet deze maand Ernting.

En de boer hij ploegde voort....., met op de achtergrond de molen.

Om zowel aan Julius Caesar als aan keizer Augustus een gelijkwaardige achting te geven, kregen zowel juli als augustus 31 dagen, ten koste van de maand februari.

Nadat de oogst binnen was gehaald en het stoppeland omgeploegd, werden de knollen gezaaid. Het knollenzaaien moest geschieden op of omstreeks Sint Laurens (10 augustus). Immers: Wie knolletjes wil eten, moet Sint Laurens niet vergeten. Veel boeren hechtten hier waarde aan.

Voor de boer die vlas verbouwd had, brak een drukke tijd aan. De vlasverwerking was een tijdrovende bezigheid.

September

September is afgeleid van het latijnse septem (zeven). Ook werd september wel “speltmaand” genoemd. De benaming herfst in *herfstmaand* is van het engelse “harvest”, dat oogst, inzameling of opbrengst betekent. In Duitsland heet het Gilbhard.

De aardappel- en bietenoogst stond zo ongeveer centraal in september. Als de weersgesteldheid tegenwerkte was het een

De bietenoogst bij Lammertink aan de Rijssenseweg.

zeer langdurig werk, dat soms voortduurde tot laat in de herfst. Kon men door het weer niet op de akkers werken, dan gingen vroeger de Markeloërs naar bijvoorbeeld de Larense Kermis, die de eerste maandag van september werd gehouden. De jas om de schouders gebonden, de geschilde stok in de hand, mes en foezelflesje (drank) op zak, zo trokken ze toentertijd naar “Gelderlaand”, om kermis te vieren en wel op een ouderwetse manier, want “houwen en snijen” hoorden erbij, anders had men zich niet voldoende geamuseerd.

Hun min of meer strijdlustige lied getuigde ervan:

*Markelosche jongens, houdt maar frischen moed,
Wij wagen 't leven voor dat Geldersche goed,
Raak er niet aan, raak er niet aan,
Laat die Markeloërs toch maar gaan.
Wie in Markelo wil gaan vrijen,
Draagt wat foezel in den zak.
En een mes, om mee te snijen,
Want dee “Stokkumers” bunt neet mak.
En 't Markelosche bloed gaat nooit verloren.
Falderalderi, falderaldera.
Want daarvoor zijn zij in Markelo geboren,
Falderaldera.*

29 september: Begin winterrogge zaaien en vroeger de Paardenmarkt in Hengelo.

Oktober

Oktober in het latijn: Octobris, afgeleid van het woord octo (acht). Bij ons is het de *wijnmaand*. Oude benamingen waren

‘herselmaand’ of ‘aanzelmaand’, omdat de natuur aarzelt om naar de winter te gaan. Ook heette de maand wel ‘reuselmaand’, vermoedelijk afgeleid van reuzel, omdat het slachten voor de deur stond.

In deze maand werd er geweven door de boeren die vlas verbouwd hadden en gedorst door hen die rogge of andere granen verbouwd hadden.

November

November in het latijn: Novembris, afgeleid van het woord novem (negen). Bij ons is november *slachmaand*, in Duitsland: Nebelung. In Engeland komt de aanduiding Wint Monath (= Windmonth) voor, zo genoemd naar de Angelsaksen.

November is niet alleen de maand van de slacht, maar ook van de jacht. Tegenwoordig een gevoelig onderwerp, waar veel discussie over is.

1 november Allerheiligen, en met ‘Allerhilligen krup de winter in de wilgen’.

Hebben we op 1 maart “Biddag voor het gewas, in de volksmond nogal eens gekscherend “Wasdag voor het gebit” genoemd, op

5 november is het “Dankdag voor het gewas”.

De streek bij de Bolsbeek was vroeger een echt ganzenland. De ganzen, ook wel St. Maartensganzen genoemd, werden verhandeld op de ganzenmarkt in Deventer, die werd gehouden ongeveer vier weken voor Sint Maarten (11 november).

30 november Sint Andreas, maar ‘Sint Andreas brengt sneeuw’.

December

December in het latijn: Decembris, afgeleid van het woord decem (tien).

Karel de Grote noemde december de Heilige maand. Later werd deze maand ook wel Christusmaand genoemd, naar de geboortedag van Christus.

December is bij ons *wintermaand*, in Duitsland Christ- of Julmond, in Engeland Heligh Monath en in Frankrijk Hivernal. Op 5 december viert men het Sinterklaasfeest, op 25 en 26 december Kerstmis.

Markelose ossehoornblazers actief in de adventtijd.

In deze tijd werd ook geofferd aan de geesten. Kwade geesten moesten verdreven worden, waarvan het schieten in de bomen, het Thomasluiden in Friesland, het midwinterhoornblazen en ossehoornblazen in Twente en het nieuwjaarschieten met carbid nog overblijfselen zijn. Ook bond men tot dit doel wel strobanden om de bomen.

In deze tijd reed volgens de overlevering “Derk met de beer” rond. Alle gebruiksartikelen die buiten stonden, waren de volgende dag verdwenen of onklaar gemaakt.

Tot slot was er op Oudejaarsavond de “Klepperman”, die als een soort nachtwacht het oude jaar uitluide en het nieuwe jaar inluide.

Geschiedenis van een boerderij

Na beschrijvingen van de boerderijen Welmer op de Borkeld, Odinc in Elsen, de Kleyne Pot in Herike, en het Erve Doeschot in Kerspel Goor is nu de beurt aan het Erve Boeldinck in de buurtschap Achterhoek.

Erve Boeldinck

Het Erve Boeldinck kennen wij nu als het erve Bolink, aan de Bolinksteeg in Markelo. De oudste vermelding van dit erve vonden wij in de Registers en Rekeningen van het Bisdom Utrecht. Hierin staat dat: “t Goede geheeten Boeldinck gelegen in den kerspell van Marckeloe, in de periode 1379 – 1382 beleend wordt door Coenraet van Thie”.

In november 1401 is dit erve beleend door Johan van den Tie Conraetssoen (Johan is een zoon van Coenraet van Thie). In november 1403 is de belener wederom Johan, maar nu wordt hij Ten Thye genoemd.

In de periode 1410 – 1416 is Johan overleden en wordt het erve beleend door zijn broer Gheryt van den Thye. In 1433 is Gheryt nog belener maar nu wordt hij Gert van Tije genoemd. In 1440 wordt Deric van Tije de belener in opdracht van zijn vader Gerit van Tije.

Blijkens gegevens over de bevolking was de 14^e eeuw een tijd van achteruitgang in heel Europa. Ook ons land had daar veel van te lijden. Hongersnoden, epidemieën en oorlogshandelingen rukten miljoenen mensen vroegtijdig uit het leven. Berucht was de Zwarte Dood, met name de pestedemie van 1350. Deze rampen ontwrichtten ook de economie, wat tot een langdurige depressie tot gevolg had. Deze demografische en economische malaise, duurde voort tot ongeveer 1475.

Of bovenstaande malaise ook van invloed is geweest op erve Boeldinck, is nooit met zekerheid te zeggen. Wel is zeker dat deze niet florissant draaide want in 1447 wordt het erve beleend door Johan Brantlicht voor een verzuimd en ledig leen, zoals Johan ten Tye dat placht te houden. Tot 1484 blijft de belener Johan Brantlicht. In opdracht van hem wordt in dat jaar Godert van Reede de belener. Na diens dood gaat het over in handen van zijn zoon Adriaen van Reede.

In het schattingsregister van 1475¹ is de naam van het erve wat veranderd en wordt dan Bolding genoemd. De belasting die moet worden betaald bedraagt 2 s(child).

Leenstelsel

Bij oudere boerderijen, zoals hier het geval is, wordt er gesproken van belenen en in leen geven. Het gaat om het langdurig gebruik van een onroerend goed, zoals een stuk land, een boerderij of een tiendrecht. Het langdurig bezit van een dergelijk goed of recht kreeg al voor 1300 het karakter van een

---

¹ Zie Belastingregisters en Volkstellingen 1188-1900, samengesteld door A.H.Vedders en uitgegeven door de Stichting Heemkunde Markelo

voorrecht, van een recht van bezit, waarover de oorspronkelijke eigenaar, de leenheer, zo weinig zeggenschap meer had, dat het “in leen hebben” bijna gelijk stond aan het eigenaar zijn.²

In 1547 wordt het erve beleend door Otto van den Buysch, burger van Deventer. Deze krijgt toestemming om zijn vrouw juffer Karele te begiftigen met het vruchtgebruik van het leen. Achtereenvolgend is het erve beleend door Herman van Langen (1554), Johan van Laere te Houde (1559), Aarendth de Reyger (1601), Jonker Christopher van Munster (1623), Wilbert Hermans te Rijssen (1642).

In 1645 wordt het erve beleend door Gerrardt van Munster toe Bratlicht, volgens het testament van zijn tante Mechtelt van Munster, weduwe Schenck toe Nudegghen en Beveroort; tevens krijgt hij toestemming om de leenhorigheid van dit goed te verleggen op “sijn havestaet toe Ryssen, genoempt ‘t huis tho Brantlicht”.

In 1394 komen wij ook de naam Ghert Splynter tegen, die de belener is van de tienden³ van het erve Boeldinck. De belening van deze tienden is tot 1550 in handen gebleven van de familie Splynter, (Gerijt, Johan, Henric, Gheryt, Wolter, Jurgen) die wij verderop in het verhaal nog tegen komen.

De naam Splynter is inmiddels veranderd in Splinter en in een register van 1551 lezen wij dat de tienden van de erve Boeldinck beleend worden door “Goedert Haenegroeve, provisor, namens gildemeesters en broederschap van Sunt Anthonisgylde upten Berch te Deventer, na opdracht door Jurgen Splinter”. In 1603 werden de tienden beleend door Engbert van Doetinchem, ten behoeve van Schepenen en Raad

---

² Over het leenstelsel kunt u meer lezen op blz.193 van het boek Markelo Dorpsgeschiedenis, auteur J.Stoelhorst, uitgegeven door de Stichting Heemkunde.

³ Een tiende opbrengst van het land moest op bijbelse gronden worden afgestaan. Zie voor uitgebreidere toelichting het boek De Marke van Stockum. Een uitgave van de stichting Heemkunde Markelo.

van Deventer, die optraden namens gildemeesters en broederschap voornoemd.

De familie Splinter (Splynter)

Het erve Boeldinck is gesitueerd naast de havezate Oldenhof, die gelegen is aan de oude weg van Markelo naar Deventer. Deze havezate behoorde tot het goederenbezit van de familie Splinter, met name aan Wouter Splinter. Als riddermatige verscheen hij in 1531 op de Overijsselse landdag. Zijn oudste zoon Jurjen werd erfopvolger, doch deze stierf ongehuwd kort na 1554. Johan, een andere zoon van Wouter werd toen de eigenaar en liet de havezate na een brand herbouwen: “die timmeringe des huyses, staende op de havezate tho Marculoe, heeft [...] gekostet tho timmeren over drie dusent daler”.

De eigenaar van de Oldenhof is tevens bezitter van het erve Boeldinck. Dit blijkt uit het vuurstedenregister van 1682. Hierin staat: De eigenaar van erve Boelinck is Heer van Oldenhave en de gebruiker is Geert Boelink. Het is dan ook geen wonder dat de tienden vele jaren toebehoorden aan de fam. Splinter. Door huwelijken en verervingen kwam de Havezathe Oldenhof in het bezit van Sofia Geertruid Florentina gravin van Rechten, die besloot om het goed te verkopen. In het archief van Huis Almelo bevinden zich stukken uit 1816 betreffende de openbare verkoping van havezathe Oldenhof en de bijbehorende erven Zigger, Bolink, Ovink en Hiddink.⁴

Boeldinck, Boelinck, Bolinck of Bolink

Hoewel er in de oude registers steeds wordt geschreven over de erve Boeldinck, etc., komen wij de persoonsnaam Bolinck pas tegen in het verpondingsregister van 1601/1602 dat vermeld: Erve Boelinck, oppervlakte 7½ mudde landes, 2 dachwerk,

---

⁴ Het wel en wee van de havezathe Oldenhof zal worden belicht in het derde boek over de geschiedenis van Markelo (in voorbereiding)

darvan gebruicket Dries Schroer 1 scheppel landes, Albert Boelinck 6 scheppel landes ende 1 dachwerk en Arnt Wimerinck 5 scheppel landes. In het vuurstederegister van 1675 staat de naam Boelinck met 1 vuurstede vermeld.

Wat de genealogische geschiedenis betreft kunnen wij terug gaan tot het jaar 1676. In het kerkelijk doopboek lezen wij dat Gerrit en Jenne Boelinck op 16 april 1676 een kind laten dopen met de naam Teunis. (Gerrit is vermoedelijk een zoon van eerder genoemde Albert). Nadien wordt geboren Ehelisabeth, gedoopt op 25 augustus 1678, die later huwt met Goossen Hesseling, en nog twee zoons: Hendrick en Hemen.

Hermen wordt de boer en huwt 26 mei 1689 met Marie Loening. Deze verbintenis wordt verblijdt met vier kinderen waarvan **Gerrit** de oudste, gedoopt 14 september 1690, de opvolger wordt op de boerderij.

Gerrit huwt als 33-jarige op 27 februari 1724 met Jenne Greven, dochter van Hendrick Boelinck uit Beusbergen.

Dit gezin brengt negen kinderen voort en de oudste: **Harmen**, gedoopt in 1725 blijft op de boerderij. Hij huwt voor de eerste keer op 26 september 1749 met Aeltje Loveling, dochter van Lambert Loveling. Uit dit huwelijk worden vijf kinderen geboren waarvan de oudste een dochter is, **Lamberdina**, gedoopt op 22 november 1749.

Wanneer Aeltje Loveling in 1757 komt te overlijden, hertrouwt Harmen op 25 juni 1758 met Garrijtje Stroek uit Holten. Uit dit huwelijk worden twee kinderen geboren.

Lammerdina, de oudste uit het 1^e huwelijk, is degene die op de boerderij achterblijft en uit het navolgende is te zien dat zij geen gemakkelijk leven heeft gehad. Zij treedt vier keer in het huwelijk waaruit een aantal kinderen worden geboren.

De eerst keer huwt zij als 19-jarige op 22 november 1749 met Garrit Reindes uit Markelo. Dit huwelijk wordt gezegend met twee kinderen, Jenneken en Gerritdina. Jenneke overlijdt op jonge leeftijd en Gerritdina vermoedelijk ook, want bij het

overlijden van Garrit in 1772 wordt er geen maagscheiding opgemaakt.

Lammerdina hertrouwt op 17 april 1773 met Garrit Kleyn Twenaar uit Rijssen. Uit dit huwelijk worden drie kinderen geboren, te weten Gerrit (gedoopt 6 februari 1774), Jan (gedoopt 11 februari 1776), en Harmen (gedoopt op 17 mei 1778). In 1779 komt Garrit Kleyn Twenaar te overlijden.

Alvorens Lammerdina voor de derde keer in het huwelijk treedt, wordt er een maagscheiding opgemaakt. Hierin lezen wij dat de drie zoons Gerrit, Jan en Harmen uit het vaderlijke goed ieder f 6,- krijgen en een kist.

De inventaris bestaat uit "2 paarden, 3 koeyen, 2 kalveren, 8 schapen, 1 varken, 1 wagen, 1 ploeg, 2 egeden, bouwmanngereetschap en inboedel des huizes. Losse schulden bij elkander opgenomen als reële en personele middelen en verschuldigt pagt aan den lantheer alsmede winkelschuld totaal f 950,-".

Op 6 mei 1780 hertrouwt Lammerdina met Jan Stoltenberg uit Lochem. Dit huwelijk wordt gezegend met twee kinderen, te weten Getruid (gedoopt 25 maart 1781) en Hendrik Jan (gedoopt op 27 juli 1783). Lammerdina haar derde man overlijdt in 1785. In de maagscheiding die nu volgt, krijgen de twee kinderen ieder weer f 6,-, Hendrik Jan nog een "kiste" en Getruid een "bedde". Lammerdina is 36 jaar als zij op 26 augustus 1787 voor de vierde keer hertrouwt. Dit keer met Jan Kleyn Zandvoort, geboren 1762 te Laren. Uit dit huwelijk wordt op 3 juni 1787 een dochter Janna gedoopt die later trouwt met Jan ten Thije.

In 1789 verkopen Lammerdina en haar 4^e man Jan al hun "mobile goederen in het huis, het vee en gewassen op het land aan de heer Baron van Heekere, Heer van 't Overlaar en Oldenhof". Zij vertrekken van het erve Boeldinck. Zij nemen de overgebleven kinderen mee en bouwen een onderkomen op de Borkeld, genaamd de Koekoek. Hier wordt in 1794 nog een zoon, Jan Hendrik geboren.

In het markeboek van 1797 lezen wij dat het in die tijd een armoedige bedoening was.

Jan Kleyn Twennaar, een zoon uit haar tweede huwelijk, die ook mee is gegaan naar de Borkeld, blijft hier wonen en trouwt op 1 april 1811 met Hermina Nijland. Zij vormen het latere geslacht Klein Twennaar op de Koekoek aan de Luttekeveldweg 10.

Leferink

Met het vertrek van Lammerdina is ook het geslacht Boelinck of Bolink van het erve Boeldinck verdwenen en komt er een nieuwe pachter op de boerderij.

Dit zijn **Evert Rensink** of Jolink⁵ uit Stokkum, gedoopt op 3 maart 1756 en **Hendrina Kuipers** op Wilbers uit Herike, gedoopt op 6 september 1761. Zij trouwen op 2 juli 1790 en uit dit huwelijk worden twee kinderen geboren: Gerrit Hendrik en Jennigjen. In 1794 overlijdt Evert.

Hendrina die achterblijft op het erve Boeldinck (inmiddels Bolink geheten), met twee kleine kinderen, hertrouwt in 1795 met **Willem Leferink**, geboren in 1756 te Stokkum⁶.

Dit gezin krijgt vijf kinderen:

Everdina, gedoopt op 20 maart 1796. Zij trouwt met Hendrik Sanderman. (zie verderop)

Geertruy, gedoopt 11 oktober 1798, huwt met Hermannus Traast.

Gerrit Jan, gedoopt 12 maart 1801, huwt op 24 maart 1836 met Berendina Leuvelink en wordt daarmee boer op het erve De Kappe. Hij is de stamvader van het huidige geslacht Leferink dat in Markelo woont.

Jennigjen, gedoopt 14 september 1804.

Janna, gedoopt 14 mei 1808.

---

⁵ Zie voor de beschrijven van het erve Jolink het boek De Marke van Stockum, blz. 228

⁶ Erve Leferink wordt beschreven op blz. 56 in het boek De Marke van Stockum

N.H. In het jaar 1811 is de wed. H. Sander-
 man, wettelijk bevoegd, de onderstaande
 akte van het kantongericht Kedingen in Goor,
 waarin het huwelijk omschreven wordt van
 Everdina Leferink die op 17-jarige leeftijd
 (minderjarig) huwde met H. Sanderman.

1811
 In het jaar 1811 is de wed. H. Sander-
 man, wettelijk bevoegd, de onderstaande
 akte van het kantongericht Kedingen in Goor,
 waarin het huwelijk omschreven wordt van
 Everdina Leferink die op 17-jarige leeftijd
 (minderjarig) huwde met H. Sanderman.

De akte van het kantongericht Kedingen in Goor, waarin het huwelijk
 omschreven wordt van Everdina Leferink die op 17-jarige leeftijd
 (minderjarig) huwde met H. Sanderman.

Begin 1800 was erve Boeldinck (eigenaar Sanderman) niet zo'n grote boerderij, ca. 7 ha grond. Nadat het in 1816 in eigendom werd verkregen, werd omstreeks 1837 alles geveild, waarbij de boerderij zelf met 1½ ha grond werd aangekocht door logementhouder Nijhuis. Volgens de kadastrale registratie werd de boerderij vervolgens in 1840 gesloopt en in 1843 herbouwd. Hierna werd het weer eigendom van de familie Sanderman. Gelukkig was in 1852 de toedeling bij de Markedeling royaal zodat, ook al door een aankoop van 3 ha van Loos, het een bedrijf met ruim 13 ha grond werd. Later werd er nog grond verkocht, zodat Bolink rond 1900 zo'n 6 ha omvatte.

Sanderman

Everdina Leferink huwt als 17-jarige op 9 september 1813 voor het gericht van Kedingen met Hendrik Sanderman, zoon van Hendrik Sanderman op Leusman. Van de zeven kinderen die uit dit huwelijk worden geboren blijft de oudste **Hendrik**, geboren op 22 juli 1814, op de boerderij wonen.

De familie Sanderman handelde in geslachte varkens. Derde van links Hermannus geboren in 1861, die in 1933 deel uitmaakte van de gemeenteraad in Markelo.

Deze huwt voor de eerste keer op 13 juli 1857 met Hendrika Bomans uit Herike. Uit dit huwelijk wordt in 1858 een zoon geboren, die op 12-jarige leeftijd overlijdt. Hendrika Bomans komt te overlijden op 20 februari waarna Hendrik hertrouwt op 11 oktober 1860 met Johanna ten Zende. Dit echtpaar krijgt zes kinderen.

De oudste hiervan is **Hermannus**, die huwt op 21 april 1883 met Gerritdina Immink. Uit dit huwelijk worden zeven kinderen geboren. Het oudste kind is: **Hendrik**, geboren op 6 augustus 1884, huwt met Hermina Eertink op 12 november 1910. Dit gezin wordt verblijd met vijf dochters en een zoon **Hermannus**, geboren 12 juli 1917.

Hermannus (in Markelo beter bekend als Mans Bolink) treedt op 27 januari 1937 in het huwelijk met Hendrina Stegeman. In

Het huidige erve Bolink, bewoond door H. Sanderman

1977 kopen Mans en Dina het oude huis en grond van Bakhuis⁷ aan de Stationsstraat en bouwen daar een dubbele woning, waar

---

⁷ Zie het boek Markelo Dorpsgeschiedenis.

ze ook gaan wonen. Hun oudste zoon **Hendrik Gerrit**, huwt op 15 oktober 1958 met Harmina Krijgsman en woont tot op heden nog op erve Boeldinck. Dat betekent dat er al 190 jaar lang een Sanderman op dit erve woont.

Ons verhaal eindigen wij met een annonce uit de Lochemse Courant van 14 augustus 1925. Hierin staat: De Landbouwer H. Sanderman op Bolink meldt ons dat hij van jonge kippen, die met ruim 4 maanden aan de leg waren, van de door deze dieren gelegde eieren, reeds weer jonge kuikens heeft.

-----

55 jaar terug in de tijd

Op de plek waar nu jaarlijks de boake gebouwd wordt, de weide van Hargeerds aan de Zonneweg, werd op dinsdag 24 augustus 1948 een openlucht-lichtspel opgevoerd, ter gelegenheid van het 50-jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina.

De toen in Markelo gevestigde huisarts dokter J. v.d. Bijl had het openluchtspel ontworpen.

Op woensdag 1 september 1948 stond onderstaand verslag in de Gelders-Overijsselse Courant:

Honderden lichtjes schreven geschiedenis

Openlucht-lichtspel tegen de Markelose berg

Van heinde en verre kwamen Dinsdagavond duizenden mannen en vrouwen naar de helling van de Markelose berg, waar ter gelegenheid van het gouden regeringsjubileum van H.M. de Koningin een door dokter J. v.d. Bijl ontworpen openluchtspel zou worden opgevoerd.

Meer dan vier duizend nieuwsgierigen waren daar bijeen gekomen en wachtten, staande en zittende in een weide tot (een half uur te laat) het spel zou beginnen.

Intussen konden zij genieten van de geheimzinnig voorbij schietende schimmen van paarden en mensen op de berghelling en de illuminatie van o.a. de toren van de Ned. Herv. Kerk in de verte.

Opbouw van de boake in de weide van Hargeerds in 1985.

Klokslag negen uur klonk plotseling in het duister een stem, versterkt door een machtige luidspreker: burgemeester De Beaufort opende het feest met een korte toespraak, waarin hij wees op de betekenis van dit gouden jubileumfeest en vooral de nadruk legde op het voorbeeld, dat Koningin Wilhelmina steeds aan ons volk gaf. Spr. bracht nog eens naar voren de kern van de vele toespraken van H.M., die steeds aandrong op het eendrachtig samenwerken. Samenwerking van alle Markelose verenigingen, aldus spr., heeft ook hier het verrichten van iets

groots mogelijk gemaakt. Laten wij die eendracht handhaven. Laat het voor ons zijn en blijven. Je Maintiendrai.

Na een korte inleiding van de heer v.d. Bijl volgde daarna de grote verrassing: het lichtspel. Inderdaad was dit een verrassing, want niemand (althans niet degenen die de voorbereidingen niet meemaakten) had kunnen vermoeden, dat met zo weinig middelen een zo groot effect bereikt zou kunnen worden.

Die middelen waren: honderden stallantaams, elektrische lampjes, een aantal mensen en een stem door de luidspreker. De bedoeling van het spel was een aantal feiten uit de regeringsperiode van Koningin Wilhelmina door licht en belichting uit te beelden, waarbij dan de spreker voor de microfoon een beknopte toelichting gaf. De ontwerper van het spel heeft eer van zijn werk gehad. De duizenden toeschouwers (de toegang tot het terrein was gratis) hebben met zeer veel interesse dit unieke spel gevolgd en hebben er waarschijnlijk meer van opgestoken dan van jaren geschiedenisonderwijs.

Het spel

Stel u voor: plotseling verschijnen tegen de donkere achtergrond van een heuvelhelling enige tientallen blauwe lichtjes, die langzaam naar voren komen. Als zij halt houden rijst uit het donkere niets op de achtergrond weer een blauwgepunte rij en nog een. Zacht speelt de muziek en zingen mannen en vrouwen "O schitterende kleuren van de Nederlandse vlag". En langzaam wordt de bedoeling duidelijk, want weer komen van de donkere hoogten lichten (stallantaams). Eerst drie rijen wit, daarna rood. In ruststand ligt er groots de driekleur!

Tegen de lichtende avondhemel flitsen vier metershoge cijfers aan: 1898. En dan beginnen die honderden lichtjes plotseling te dwalen. Zij veranderen van kleur en minuten lang breekt ieder zich het hoofd wat er nu gaat worden: de honderden stallantaams vormen de grenzen van ons land. Daarvoor verschijnt in het licht van de schijnwerpers de figuur van Koningin Wilhel-

mina, die – als boven haar hoofd plotseling een machtige lichtkroon is verschenen – haar volk toespreekt. Jaartallen flitsen op, zang klinkt door de luidspreker en getrokken door acht paarden onder de man rijdt de gouden koets voorbij. (1901, het huwelijk van H.M. met Prins Hendrik).

In de (witte) grenzen van het land verschijnt dan een blauwe wieg. Een wiegelied klinkt, een prinses is geboren (1909).

1914: aan de oost-grenzen van het (witte) lichtland verschijnen dreigende rode lichten, het land mobiliseert (groen) en de Belgen (blauw) staan op wacht. Het rood, de Duitsers, overweldigt België, maar wordt in 1918 daaruit weer verdreven.

Nederland dankt met het "Wilt heden nu treden" en vrede en welvaart (draaiende lichtende molens en wielen) doen hun intrede. Nederland bouwt weer: de Zuiderzee wordt door een (witte) dijk afgesloten, maar in de dertiger jaren gaan plotseling de molens en wieken langzamer draaien, de crisis overrompelt ook ons volk.

1934: in de schijnwerpers trekt een zwarte lijkstoet voorbij, Koningin Moeder Emma is overleden. Even later is de lijkstoet wit, Prins Hendrik is gestorven. De crisis zet molens en wieken stil.

1937: weer verschijnt de gouden koets, het huwelijk van Prinses Juliana en Prins Bernard heeft plaats; 1938: weer schommelt er een wieg in het land, Prinses Beatrix is geboren.

Dan dreigt weer het rood aan onze oostgrenzen. Duitsland trekt op. Nederland mobiliseert (er komen groene wallen aan de oost-grens), maar toch overweldigt het rood het wit en groen. Zelfs de witte grenzen worden door rood vervangen, Duitsland nam Nederland. Het "Denn wir fahren" klinkt, maar niet veel later dringen de (groene) geallieerden uit het zuiden het rode terug. Parachutisten landen bij Arnhem en de Nijmeegse Waalbrug wordt groen. Brabant en Limburg eerst, en daarna het

hele land, wordt van rood weer wit. Nederland is weer bevrijd. In de bevrijdingsroes dansen Tommies en boerenvrouwen een originele boerendans.

Dan begint ons land weer aan de opbouw. Wel sterven, als in de oorlog, de mensen, daarna de illusies en verwachtingen, maar langzaam beginnen toch weer de molens en wieken te draaien. Na de drievoudige V begint Nederland weer aan de opbouw.

Het slot van dit spel: op de achtergrond, machtig groot de letters W en J en de cijfers 1948. Weer verschijnt de enorme lichtkroon en weer staat een eenzame koninginnefiguur daar onder. Zij, Koningin Wilhelmina doet troonsafstand. Nogmaals spoort zij aan tot eendrachtig werken voor land en volk, zij bidt om Gods zegen en met haar, terwijl op de achtergrond de landsgrenzen veranderen in een rood-wit-blauwe regenboog, manifesteert het volk in het Wilhelmus zijn vastbeslotenheid om te handhaven:

Een machtig en uniek spel, dit lichtspel, eenvoudig en toch ook indrukwekkend. Een jubileumviering zo origineel, zoals wij nergens zagen.

Jammer, doodjammer, dat dit spel slechts één keer werd opgevoerd.

Oud Nieuws

Jammer van de bomen

Uit goede bron vernemen we, dat al de iepenbomen (in verband met de iepenziekte) vanaf de Pruse tot nabij Klein Horsman, hoogstwaarschijnlijk voorjaar 1931 zullen worden geveld.

Het vellen van al de bomen, ook de niet aangetaste, wordt geacht beter te zijn dan pogingen ter bestrijding of uitroeing der iepenziekte. Jammer echter voor het natuurschoon

Uit Twents zondagsblad 1930

Nu en ...

Nieuwbouwwijk anno 2003 ,onder situatie in 2000

Vroeger

Stichting Foto en Krant

In 2001 is de Stichting Foto en Krant officieel opgericht. Het doel van deze stichting is het in bruikleen aanvaarden, beheren en uitbreiden van het foto- en krantenarchief van de voormalige gemeente Markelo.

Toegang tot het archief

Bovengenoemd archief en het archief van de Stichting Heemkunde Markelo zijn ondergebracht in een kelderruimte van het voormalige Gemeentehuis van Markelo. Deze ruimte is ons welwillend beschikbaar gesteld door de gemeente Hof van Twente.

Het ligt in de bedoeling dat het foto- en krantenarchief toegankelijk is voor degenen die zich bezig houden met geschiedenis van Markelo en haar buurtschappen. De openstelling is: elke donderdagmorgen (behalve feestdagen) van 9.30 uur tot 12.00 uur. Verschillende medewerkers zijn dan aanwezig.

Foto's en akten

Onze eerdere oproepen voor oude foto's (families, personen, boerderijen en panden) zijn, doordat er velen hebben gereageerd, een enorm succes geworden. Het fotoarchief, dat thans geheel is gereorganiseerd en geïndexeerd, bevat nu ruim 5000 foto's.

Om het archief zo volledig mogelijk te krijgen vragen wij de medewerking van alle Markeloërs om oude foto's (ook graag van militairen die de afgelopen 100 jaar in militaire dienst zijn geweest) en akten (hoe ouder, hoe interessanter) voor ca. 2 weken aan ons af te staan. Wij zullen deze dan kopiëren en in de archieven op slaan. Bij het uitgeven van boeken, zoals Markelo Dorpsgeschiedenis en de Marke van Stockum (en het derde boek dat in deze serie in voorbereiding is) zijn foto's en akten een welkome aanvulling. Onderstaande personen komen graag even bij u langs; A. Vedders, tel. 06 55342122 en G.J.Leferink, tel. 0547 361890 om foto's of akten te bekijken.